

Покровитель української державності

Ведучий рубрики **Микола МАНЬКО**, директор Державно-історико-культурного заповідника Острога

Князь **Федір Данилович Острозький** – видатний військовий політичний діяч українських земель і Східної та Центральної Європи кінця XIV – першої третини XV ст.; на схилі віку – чернець Києво-Печерського монастиря з монашій іменем **Феодосій**. Після смерті був канонізований православною церквою в лику преподобних (тобто прославлених за подвижницьке життя в монастирі чи усамітненні) під своїм світським князям ім'ям (*преподобний Федір, князь Острозький*). День його пам'яті – 24 (11 за юліанським календарем) серпня. У цей день 1991 р. – 30 років тому – було проголошено Незалежність України, тож преподобного Федора князя Острозького можна вважати святим покровителем української державності та її воїнства.

Разом зі своїм батьком **Данилом Васильовичем** (першим князем на Острозі) є родоначальником цієї знаменитої в історії й церковному житті князівської династії. Усі князі Острозькі і Заславські XV – XVII ст. є його прямими нащадками. Серед них – і опікуни православ'я знаменитий полководець («переможець Орди і Москви») великий гетьман литовський **Костянтин Іванович Острозький**, і фундатор академії та друкарні в Острозі київський воевода **Василь-Костянтин Костянтинович Острозький**. Через жінок із роду Острозьких, що виходили заміж за чоловіків із волинських князівських родів, Федір Острозький є предком ряду поколінь князів Вишневецьких, Сангушків, Чорторийських та ін.

Відповідно до генеалогічних реконструкцій Федір, князь Острозький, є прямим нащадком хрестителів України-Руси рівноапостольних **Ольги** і **Володимира**, а також благовірних (тобто православних святих з-поміж монархів) князів **Ярослава Мудрого** і **Мстислава Великого**. За цими ж генеалогічними дослідженнями князь Федір Данилович Острозький є праправнуком короля **Данила Галицького**.

У політичній історії князь Федір Данилович Острозький уперше згаданий у 1386 р. у королівській та великокнязівській грамоті **Ягайло (Владислава)** з підтвердженням його спадкових прав на Острог і низку інших володінь. Серед військових справ і подвигів князя – битва з ординцями на Ворсклі (1399 р.), Грюнвальдська битва з хрестоносцями (1410 р.), війни у Чехії на стороні гуситів (1420-ті рр.).

За версією професора **Лева Войтовича**, Федір Острозький брав участь у роботі церковно-собору і з'їзду монархів як законний нащадок давніх володарів Галицько-Волинської держави (Королівства Русь), галицька частина якої (Червона Русь) потрапила під владу польської корони.

У політичній боротьбі того часу князь Федір Данилович послідовно обстоював незалежження Великого князівства Литовського від польського короля й автономію руських (українських та білоруських) земель у його складі з новим об'єднанням Волині й Галичини в одній державі. Тому він і його родина були союзниками князя **Свидригайла Ольгердовича**, який проголосив себе «провідником руського язика», у його боротьбі за великокнязівський трон. З волі батька син Федора Острозького **Дашко** з іншими князями і вельможами звільнили ув'язненого у Кременці князя **Свидригайла** (1418 р.), а 1430 р. Федір Острозький підтримав обрання **Свидригайла Великого** князем Литовським і Руським. Князь Острозький здобув ряд визначних перемог над польськими королівськими військами на Волині і Поділлі. По закінченні цих воєн Федір Данилович став києво-печерським ченцем (вірогідна дата 1443 р.). Відмовившись від влади, багатств і земної слави, він, згідно з життям, прославився подвижництвом і молитовними подвигами у Дальніх печерах.

На думку професора **Петра Кралюка**, «Федора (у чернецтві **Феодосія**) канонізували уже після того, як рід Острозьких припинив своє існування – тобто не залишилося його нащадків по чоловічій лінії. Сталося це за часів митрополита **Петра**

Могилы. Цей ієрарх намагався виторжати пантеон православних святих, пов'язаних із Києво-Печерською лаврою. Для нього важливо було канонізувати також представників руських аристократичних родів. Тим самим демонструвалося, що Русь – це не лише селяни, плебей, а й також князі. Особливо важливо було канонізувати представника дому Острозьких. А вже донедавна князі цієї династії були відомі як ревнителі православ'я, фундатори православних храмів і монастирів. Для цього добре надавалася постать князя Федора, оскільки він був похований ченцем у Києво-Печерському монастирі... Відповідно, адепти православ'я, зокрема митрополит **Петро Могिला**, в оточенні якого було чимало острозжан, теж претендували на ідейний спадок дому Острозьких. У цьому контексті цілком зрозуміло є канонізація цим ієрархом князя Федора».

1638 року **Атанасій Кальнофійський** свідчив, що «преподобний Федор открыто починает в Феодосиевой пещере в целом теле».

1876 р. в селі Сивки Острозького повіту видатний церковний краєзнавець і педагог о. **Аполоній Сендульський** спорудив першу на Волині церкву на честь преподобного Федора князя Острозького. Цей же священник спільно з професором богослов'я Ніжинського історико-філологічного інституту о. **Андрієм Хойнацьким** уклали службу в честь святого. Вона була надрукована у 1907 р. і вперше відбулася в травні 1907 р. в зв'язку з перенесенням із Київської Лаври в острозький Богоявленський собор частки мощів преподобного князя (ініціатор – о. **Михайло Тучемський**). Ще раніше кін. XIX ст. приділи в честь святого Федора Острозького були освячені в Кирило-Мефодіїському братському і Богоявленському соборному храмах Острога. 1909 р. в Острозі з ініціативи згаданого вище о. Михайла Тучемського було засноване релігійно-просвітницьке, добродійне і науково-краєзнавче Братство імені князя Острозьких під покровом препо-

Закінчення на 11-й стор. >>>